

## Baranyi Ferenc: Visszaigéző

Alapszabály: egy könyvről írni csak tárgyilagosan szabad, az elfogultság vagy éppen az előítélet műfajban kiváltképp rossz tanácsadó. De, mit tegyen a recenzens, ha a szerzőhöz közel három évtizedes kapcsolatok – boldog egyetemi, Eötvös-kollégiumi emlékek – fűzik, ha a kötetben lépten-nyomon közös ismerősök, barátok nevével találkozik s az utóbbi évek újra szoros kötelékben megélt élményeire bukkan, olyannyira, hogy a nógrádi ihletű versek olvastán különös indítást is érez méltatásukra.

A bevallott szimpátia tehertételét ellensúlyozni csak egyféleképpen lehet: érzékeltetni kell, hogy a rokonszenv háttérében ez esetben rangos költői produktum, színvonalas teljesítmény is áll. A József Attila-, illetve a SZOT-díj cleve jelzi ezt, s több – úgymond – jubiláris momentum véletlenszerű egybeesése is kedvez e szándéknak. Baranyi Ferenc az idén ötvenéves; kerekén negyedszázada – feleennyi idős korában – jelent meg első (*Villámok balladája*) kötete, s immár tucatnyira rúg könyveinek száma. Ezek az alkalmak külön-külön is megállni, mérleget készíteni indíthatnak, ráadásul a *Visszaigéző* tartalma szerint is ösztönöz egyfajta számvetésre. A múltba nézés azonban nem lehet öncélú: a mércét jelentheti az ígéretes pályakezdekör vállalt, a beérkezést involváló lírikusi attitűd mai állásának megítéléséhez.

Alaposat változott a világ – s benne a költő helyzete is – az indulás, a kibontakozás idejéhez képest. De amíg a valóság érdekesebb, zaklatot-

tabb lett, Baranyi közvetlen élettere – már csak a korából adódóan is – kiegyensúlyozottabbá, harmonikusabbá vált. A modern kori garabonciás kötetlenségét tisztos foglalkozásokra cserélte – átmenetileg még vezető beosztásokat is betöltött –, de igazi önmagára – úgy tűnik – az irodalmi és zenei ismeretterjesztésben talált. Kenyéradó gazdája a televízió: latinos műveltsége, választékos beszédkultúrája, nyitott személyisége, kapcsolatteremtő készsége jól kamatozik a képernyőn. Boldog ember lehet: azt csinálja, amihez kedve van, s még fizetést is kap érte, hogy aztán újabb lemezritkaságokkal gyarapíthassa amatőr szinten szokatlanul gazdag gyűjteményét.

Nem történt azonban fordulat Baranyi irodalomszemléletében, értékrendjében, világlátásában. „*Vallom, hogy az irodalom nálunk sohasem csak a művészetek egyike volt, hanem a küzdőtér egy darabja is. A magyar olvasó sohasem csak azt várta a magyar könyvtől, hogy szórakoztassa őt, hanem azt is, hogy nevében is perlekedjen. A jobbért, az igazabbért, az emberibbért. Éppen ezért engem sem érdekel »a költészet maga«, csak annyi érdekel belőle, amennyit az olvasó visszaigazol. Egy csipetnyivel nagyobb hazaszeretettel, egy árnyalatnyival nagyvonalúbb gondolkodással, vagy éppenséggel a másik ember iránti megnövekedett bajlandósággal. Csak az az irodalom érdekes nekem, amelyik segít élni*” – írta főszerkesztői beköszöntőként a *Palócföld* 1984-es évfolyamának élére. Új – az utóbbi öt esztendő ter-

méséből válogató – kötete azt igazolja, hogy költőként sem gondolkodott másként.

Bár az idők erényé érlelték a megújulást, az ő ars poeticájában, oeuvre-jében, a következetesség a legnagyobb érték. Ma is azok a legjellemzőbb jegyei költészetének, amelyek szakmai rangját, népszerűségét megalapozták annak idején. A művészség, a csiszolt forma, a kitűnő ritmusérzék, zenei hallás az egyik oldalon, az érzelemre apelláló őszinteség, a harcra indulat, közéleti tartalom a másikon. Ez azonban nem jelent helyben járást, megtorpanást, hisz' fejlődött az ő lírája is az évek során, de meghatározott pályán, saját eszmei, esztétikai alapzatán, függetlenül az új keletű, bizonytalan körvonalú szellemi áramlatoktól, divatoktól, az állintellektualizmus ködösítő, hamis végleteitől. A diákos lelkesültséget – helyenként lezserséget –, a plebejus rakoncátlanságot egy érettebb, bölcsőbb hang, megfontoltabb, józanabb tónus váltotta fel, de jótányit sem engedett elveiből, meggyőződéséből. „... hát nem! És százszor nem! Ha volt a földön/ értelme áldozatnak: lesz, aki/ pipacspernyét sodró szelekkel eljön/ az elvérző zászlót megbajtani.” – írja, aligha véletlenül Benjámin Lászlónak ajánlva e sorokat.

Baranyi változatlanul rendkívül érzékeny a társadalmi kérdésekre. Reálisan látja, hogy a szocializmus manapság mekkora kihívás, próbatétel előtt áll, s felelős válaszokat keres a továbblépéshez: „Azzal nincs elintézve semmi,/ hogy drapériás asztalok/ mögött az elnökség kifejti,/ hogy mely' nagyon szabad vagyok,/ ... az ünnep akkor a miénk, ha/ a korhadt sírkeresztakác/ megkövesül bennünk, miként a/ soktömbű összetartozás,/ miénk marad az ünnep akkor,/ ha drapérián innen is/ igazat szól, ki pirosat szól,/ bár mond fehéret, zöldet is...” (Alkalmi vers) De lehet-e csodálni, hogy a növekvő gondok, az

élesedő konfliktusok őt is megérintik, s ő maga is figyelmeztető kérdőjelek között vívódik: „Ma már a játékok – ezt susogják –/ lencsére megy./ S nem babra, vérre./ Szocialista Magyarország?/ Ugyan kérem!/ S ugyan miért ne?” (Susogják) Sőt a tétova léptek láttán, a nem kívánt fejlemények, kemény tanulságok terhe alatt olykor nála is megjelenik a kételkedés, a beletörődés gondolata: „... Nyerni itt/ magunkfajtának nincs remény, a teljes kilenc percet át-/ verekedni botor dolog:/ olyan mindegy, hogy ki-ütött/ leszel vagy csak lepontozott.” (Ring) Az eszme- és pályatársra, a testi-lelki jó barát Gerelyes Endréről emlékezik így s erre rimel Czinke Ferencnek írott ajánlása is: „Izó harcoktól reméltem/ visszavívni emberségem:/ talán tisztító csatákban/ elvérzik, amit kiálltam,/ vagy én vérzek el s ekefám/ marad szemem butahelyén./ Legszebb esélye a harcnak, hogy az „ember belehalhat.” (A keresztesvitéz keresztje) Máskor fanyar fintorral, iróniával reagál az élet ellentmondásaira: „Elfogadtam,/ hogy elfogadni/ szabályokat: fölösleges./ A vízből/ úgyis az hűz majd ki,/ aki sohase volt/ vizes.” (Paradoxon)

Végül is azonban felülkerekedik benne az egészséges életösztön, a felmenők mentalitása: „Miközben az értelmiség/ buzgón lajstromozza a csomókat a kákán:/ Gersekaráton Kovács Pali bátyám/ még akkor is füttyörészik,/ amikor összébb húzza a nadrágszíját.” (Szemenszedett vak-ság) Baranyi számára nincs más út, mint nyílt sisakkal, megalkuvás nélkül ellenállni a „métély törének”, a „sandaság nyilának”. Az igazságkérés szándékával, szigorú törvény nevében hadakszik: „Ne csak magyarul,/ de magyarán is/ engedj szólni, Uram,/ azaz egyenesen, mint a kaszasubánás./ Vágjon rendet a szó/ a dudvarostú beléndek-beszédben,/ hogy szárbán bátorodva égre szökjön/ az érte-

lem aranyfejú kalásza.” (Fohász) Jó tudni, hogy a költő erejét „az ipszilon alakú völgyben nyújtózó”, bányász-múltú munkásváros, a nógrádi megyeszékhely szelleme is képes volt megsokszorozni: „*Búcsúzom – és viszlek magammal,/ hogy kenjen süjtőlég a falra,/ ha virrasztó bitem kicsúfolt/ jövőnk háromszor megtagadja.*” (Salgótarján)

Politikai költészet ez a javából, mintegy dacolva azzal a felfogással, hogy az effajta líra, a közérthető mondandóra formált klasszikus vers felett eljárt az idő. Baranyi direkt módon is szót emel Váci Mihály emlékéért: „*Könnyű most rálegyinteni! / A szobra is olyan sovány, hogy/ a varjú már a vállán károg –/ madár-ijesztőnek hiszi./ ...Hát mit akartok tőle még? Próbálgatta a lehetetlent./ S nem szegte meg azzal, hogy elment,/ az érkezés ígéretét.*” (Tejért s mézért) E „védőbeszéd” egy nemzedék nevében, az elkötelezett irodalom, az igazi értékek támogatásának általános igényeként is hallatik. Még inkább példaszerűek a nagy francia forradalom tanulságait *André Chénier* költői sorsával aktualizáló ciklus versei.

Visszafogott, keserű hangulat jellemzi a kötet szerelmi líráját. A se vele, se nélküle kettősségében, az oldás és kötés örök dilemmájában gazdag élettapasztalat sűrűsödik: az

intim szféra felemelő, szikrázó szenvedélyére „tompazöld remény”, „matt magány” vet árnyékot. S – úgy látszik – ennek sem csak személyes okai vannak.

Korunk belga, olasz és szovjet lírájából merített adaptációk – ahogyan Baranyi fordításait szívesen nevezi – önértékük mellett azt is reprezentálják, hogy milyen koncepció szerint válogat. „*Azokat szeretem, akik hisznek a tavaszban, ha a gölyák birelik,/ ... nyelvünkben, mely nem nemul el soha,/ a nép meséiben,/ a barátság pilléreiben,/ ám azokhoz nincs közöm soha,/ akik nem hisznek semmiben.*” *Makszim Tank* szovjet költő versének részletei rokon lélekre vallanak, akár a fordító saját sorai is lehetnének. Hisz’ lehet baj elég, mindenkit érhet sérelem, sorjázhathat rosszkedvű évek: szenvedni, mindent tagadni sosem szabad.

A megtartó hit apoteózisa jelenti Baranyi egyre mélyülő, kiteljesedő költészetének mindig aktuális – de ez idő tájt különösen figyelemre érdemes – üzenetét. Ennek jegyében joggal remélhet értő – és egyetértő – olvasókat nagy számban, s társakat is a „küzdőterre”. Ezért fontos amit csinál: a helytállás szimbóluma. (Magvető)

CSONGRÁDY BÉLA



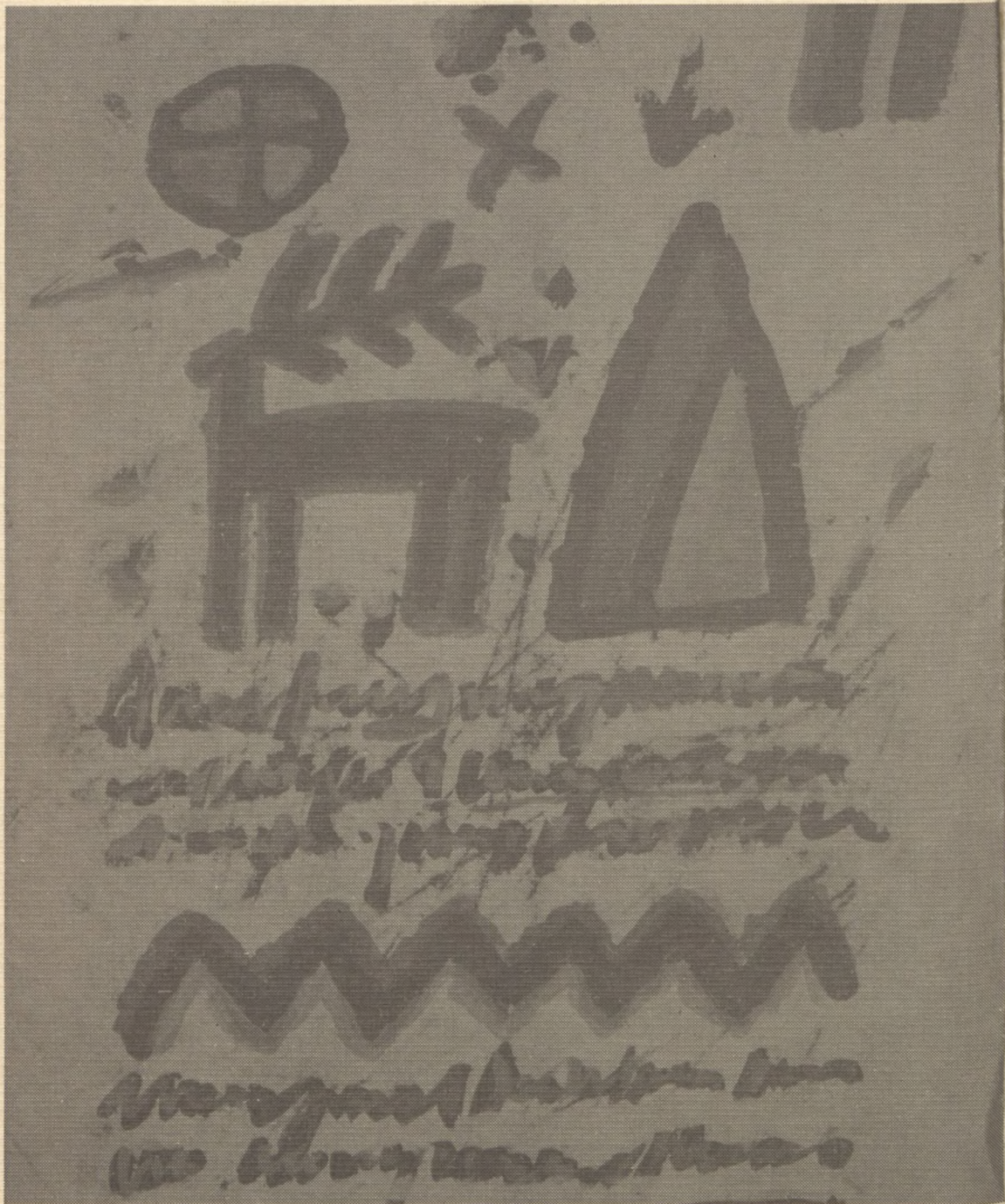


HOVA?

Handwritten text in a cursive script, likely a list or a set of instructions, positioned to the right of the main drawing. The text is difficult to decipher due to its cursive nature and the image's graininess, but it appears to contain several lines of text, possibly related to the drawing or the symbol above it.



Ára: 16,- Ft



**palócföld**  
TÁRSADALOMPOLITIKAI, IRODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT 1987/5-XXI.

1987 DEC 01